

Türkiye büyümede sürdürülebilirliği sağlamalı

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği

(Eurochambres) Başkan Yardımcısı

İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (İCCIA) Başkan Yardımcısı ve

Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Yönetim Kurulu Üyesi

baskanlik@tobb.org.tr

Düşük katma değere, dış ticaret açıklarına, aşırı iç talebe dayalı, yetersiz iç tasarrufla yola devam etmeye çalıştıkça enflasyon ve cari açık yeniden **büyük risk unsurları** olarak ayağımıza dolanmaya devam ediyor. Dış ticaret açığına, enerji ve sanayi sektörlerindeki ithalat bağımlılığına kalıcı çözümler getirilmeden yüksek büyüme sürdürülebilir olmuyor.

Türkiye ekonomisi büyüme sürecine 2012 yılının ikinci çeyreğinde de devam etti. 2012 yılının ikinci üç aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre milli gelir yüzde 2,9 arttı. Yılın ilk 6 ayındaki büyüme ise yüzde 3,1 oldu. Beklentilerin altında kalan büyüme performansında Euro Bölgesi'ndeki ekonomik daralma etkiliydi.

Küresel krizin etkisiyle 2009 yılının ilk çeyreğinde yüzde 14,7 küçülmeyle tarihinin en büyük daralmalarından birini yaşayan Türkiye ekonomisi, o dönemde 4 çeyrek üst üste yaşanan kesintisiz daralmayla birlikte resesyona girmişti. Ekonomide yaşanan toparlanmanın ardından, Türkiye ekonomisi son 11 çeyrektir kesintisiz büyüme gösterdi.

Mevsimsellikten arındırılmış rakamlar ise ikinci çeyrekte büyümenin bir önceki çeyreğe göre yüzde 1,8 arttığını ve iç talepteki daralmaya rağmen ekonomimizin yılın ilk çeyreğine göre ivme kazandığını gösteriyor. İkinci çeyrekte yakalanan yüzde 2,9'luk büyümenin 5,7 puanı net ihracattan geldi. Demek ki ihracatın katkısı olmasaydı ekonomimiz büyümeyecekti.

Öte yandan iç tüketim ve özel yatırımlardaki daralma devam ediyor. Yılın ilk ayındaki büyümenin bileşenlerine baktığımızda, özel tüketim ve yatırımlar -2,5 puan, kamu harcamaları ve yatırımları 0,4 puan, net dış ticaret 5,2 puan olarak katkı vermiş durumda. Büyümenin kompozisyonuna bakıldığında yılın ilk çeyreğinde olduğu gibi, ikinci çeyrekte de büyümeye en büyük katkı net ihracattan geldi.

Ekonominin yüzde 3,1 oranında büyüdüğü 2012'nin ilk 6 ayında sektörel bazda en çok büyüyen sektör yüzde 7,1 artış hızıyla elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimiyle dağıtım oldu. Bunu, yüzde 7 oranında artış hızıyla gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri takip etti.

Büyüme verilerindeki en olumlu gelişme, mevsimselliğe göre düzeltilmiş büyüme oranının önceki çeyreğe göre yüzde 1,8 olması. Çeyrekler bazında büyümenin artması ekonomideki durgunluğun yavaş yavaş atlatıldığını gösteriyor.

Dikkat çekici bir diğer gelişme yılın ikinci çeyreğinde özel yatırımların yüzde 7,9 oranında azalması. Özel tüketim de 2009'un üçüncü çeyreğinden sonra ilk defa azaldı. Özellikle giyim ve ayakkabı, mobilya ve ev eşyaları, ulaştırma ile iletişim harcamalarındaki ciddi düşüşlerin toplam tüketim harcamalarını aşağıya çektiğini görüyoruz. Kamu harcamalarının yüzde 4,4 oranında arttığı ama milli gelirdeki payı az olduğundan sadece 0,4 puanlık bir katkı sağladığı görülüyor.

Talep tarafından büyümeye katkı yüzde 20 artan ihracattan geldi. İthalattaki azalmayı da dikkate aldığımızda net ihracatın toplam büyüme katkısı 5,7 puana ulaştı. İhracatın artış trendinin devam etmesi üçüncü çeyrekte de büyümeyi yukarıya çekecek gibi gözüküyor.

Üretim tarafında ise sanayi sektörünün yüzde 3,6 oranında büyümesi ikinci çeyrek büyüme oranını 1,0 puan yukarı çekti. İnşaat sektöründe ise büyüme hemen hemen yok gibi. Büyümeye diğer önemli katkılar yüzde 3,9 oranında büyüyen ulaştırma ve haberleşme sektörüyle yüzde 3,6 oranında büyüyen finans sektöründen geliyor.

Üretim artmasına rağmen tüketimde düşüşün devam etmesi stokları artırıyor. Sanayi üretim endeksi rakamları sanayi üretiminin Temmuz ayında da arttığını gösteriyor. Yakın zamanda tüketimde canlanma meydana gelmezse bu stokların daha da fazla artmasına, daha sonra ise üretimin daha da yavaşlamasına neden olacak.

Milli gelirin en önemli kalemi olan tüketim harcamalarındaki dur-

gunluk önümüzdeki dönemde Orta Vadeli Program'ın yüzde 4'lük büyüme hedefine ulaşmayı oldukça zorlaştıracak. Yılın geri kalanında büyümenin düşük seyretmeye devam etmesi hükümetin bütçe disiplininin ödün vererek genişlemeci politikalar uygulaması yönünde baskıları artırabilir. Ancak panikleyip kamu yatırımlarında gaza basmak hata olur.

Rakamlar iç talepte yavaşlamanın daralmaya dönüştüğünü, büyümenin tamamen net ihracattaki artışlardan kaynaklandığını gösteriyor. Ancak net ihracattaki artışlar büyümeyi yıl sonu hedefi olan yüzde 4'e çıkarmakta yeterli olmayabilir. Bu durumda yüzde 4'lük büyümeyi yakalamak için yılın geri kalanında iç talebin de canlanmasına ihtiyaç var.

Geçen yılın ikinci yarısında başlayan düzeltme süreci devam ediyor. Mal ve hizmet ihracatı artarken ithalat yatay seyrediyor. Bu olumlu gelişmeden en büyük pay, iç talebe getirilen fren ile Türk Lirası üzerindeki aşırı değer köpüğünün alınmış olmasıdır. Bu etkenlere ihracat pazarlarımızı çeşitlendirme başarısını da eklemek gerekiyor.

Sonuçta yüzde 10'u aşarak rekor kıran cari açık ikinci çeyrekte yüzde 8,3'e geriledi. Bu iyi bir gelişme ama yeterli değil. Türkiye ekonomisinin sürdürebileceği cari açık yüzde 5'in altındaki seviyelerdedir. Cari açığın önemli bir bölümü borçla finanse edildiği sürece özel kesimin dış borcunun yükünün de artmaya devam edeceği unutulmamalı.

Türkiye son yıllarda hızla büyümeyi başardı ve bu sayede G-20'ye girdi. Ancak bu büyümenin iki temel motoru olan dış kredi destekli iç talep artışıyla mali disiplinin düşürdüğü faizlerden elde edilen kamusal kaynağın sınırlarına gelindi.

Türkiye'nin yüzde 5 civarında istikrarlı bir büyümeyi başarması için başta istihdam ve eğitim olmak üzere yeni yapısal reformlara ihtiyacı var. Zira geçen sene büyüme liginde ilk sıralarda yer alırken şimdi yükselen piyasa ekonomileri arasında ancak 8. sırada yer bulabildik. Yıl sonu hedefi olan yüzde 4 bile aslında yetersizken, şimdi bunun bile gerisinde kalma riski ortaya çıkıyor.

Eğitim sistemimiz yetersiz. Yetişkin nüfusun yüzde 58'inin ortaokul düzeyinde bile eğitimi yok. Ortaokul düzeyinde eğitimi olanların oranı yüzde 11. Bu oran yüzde 25 olan AB ortalamasının yarısından düşük. Türkiye'de yüzde 10 olan lise eğitimlilerin oranı AB'de yüzde 48, Türkiye'de yüzde 13 olan üniversite eğitimlilerin oranı AB'de yüzde 28. Ortalama eğitim süresi bizde 15 yıl, AB'de 18 yıl. Çalışma yaşındakiler arasında en azından lise eğitimi almış olanların oranı bizde yüzde 31, AB'de yüzde 77.

İş gücünün eğitim düzeyinin düşüklüğünü, gençlerin istihdam dışında kalmasının da önemli bir nedeni olduğu biliniyor. Bu durum aynı zamanda istihdamın tarım, inşaat ve diğer nitelik gerektirmeyen alanlarda yoğunlaşmasına neden oluyor. Bu yapıyla üretimi katma değeri yüksek alanlara kaydırmak ve rekabet gücünü artırmak, dolayısıyla cari açıktan kurtulmak mümkün değil.

Büyümedeki bu ciddi ivme kaybının asıl nedeni dış gelişmelerde değil, içerde aranmalı ve özellikle de sağlıklı büyümüyor olmamız üzerinde durulmalı. Düşük katma değere, dış ticaret açıklarına, aşırı iç talebe dayalı, yetersiz iç tasarrufla yola devam etmeye çalıştıkça enflasyon ve cari açık yeniden büyük risk unsurları olarak ayağımıza dolanmaya devam ediyor. Dış ticaret açığına, enerji ve sanayi sektörlerindeki ithalat bağımlılığına kalıcı çözümler getirilmeden yüksek büyüme sürdürülebilir olmuyor.